
This item was submitted to [Loughborough's Research Repository](#) by the author.
Items in Figshare are protected by copyright, with all rights reserved, unless otherwise indicated.

4AT1_mp3_Our Story_Oral Histories of Women from Turkey

PLEASE CITE THE PUBLISHED VERSION

LICENCE

CC BY-NC-ND 4.0

REPOSITORY RECORD

Takanay, Aslı. 2020. "4at1_mp3_our Story_oral Histories of Women from Turkey". Loughborough University.
<https://doi.org/10.17028/rd.lboro.12389285.v1>.

Biz aslında Kars kökenliyiz. Yani babamız Karslı. Kars'ın bir ilçesinde dünyaya gelmişim ben. Tam altı kardeşiz. Babam, tabii, sonra işe giriyor, Erzurum'a nakli çıkıyor oraya gidiyor ama babamlar, annemler bizim hepimizi götüremiyor. İki kardeşi orada bırakıyorlar. Ben kalanlardan birisi olarak altı yaşına kadar babaanne, dede ile kalmışım. O dönemde, biz orada, bir çiftlik evi gibi düşünün ama dedem öğretmen olduğu için, köy enstitüsü öğretmeni olduğu için biraz daha eğitilmiş, o çevreye göre biraz daha eğitilmiş bir aileden geliyoruz. O zamanlar işte, bir hanımız, han gibi, diğer köylerden gelen, çok büyük bir çiftlik evi gibi, diğer köylerden gelen konuklar falan bizim handa konuk kalıyorlardı. Hayvanlarımız, koyunlarımız, ineklerimiz, atlarımız, ondan sonra büyük ekilen tarlalar, ekim alanlarımız falan vardı o dönemlerde. Ben orada büyüdüm, hatırlıyorum yani. Hatta tahılların kenarında kuşlar yem yemesin, hani bakliyatları tüketmesin diye nöbet tutardım. Ondandır, ilkokula orada başladım. 1 yıl okudum. Sonra annemler beni de aldılar, Erzurum'a geldik. Tabii altı kardeşiz ve tek memur maaşıyla babam hepinizi okutmak zorunda. O yüzden çok, yani böyle, lüks bir hayatımız olmadı. Hep kiralık evlerde, ondan sonra bir maaş, taksitli, her şeyi taksitle alıyoruz. Et taksitle, etmek taksitle, ekmek yazdırıyorduk bakkallara. O şekilde okuduk.

Ondan sonra işte büyük ablam bize çok iyi bakardı. Babam giderdi, işte annemle büyük ablam bayağı... Büyük çocuklar biraz ezilir diyorlar ya. Ben ortanca çocuktum. Benden büyük iki abim ve bir ablam vardı. Orada hepimiz bir okula, işte ilkokula başladık. Ben ikide başladım, birinci sınıfı Kars'ta okumuştum. Orada başladım. Biraz seviyem geriydi oradaki çocuklara göre. Ondandır, okuyan bir aile komşumuz vardı. Bizleri çalıştırırlardı falan. O aradaki farkı kapattık. Orada okudum ilkokulu. Sonra kız öğretmen okulu diye bir okula yazdırdılar. Öğretmen okulu değildi önce. Ortaokulu okudum. Ondandır, bir gün ortaokula öğretmenler geldi. Dediler ki: "Biz," öğretmen okulu sınavları vardı, "Çocuklar, katılan var mı içinizde?" dedi. Biz parmak kaldırdık, birkaç grup arkadaş yazdık, doldurduk, evrakları verdik. Ben onu annemlere hiç söylemedim o zaman. Yani o kadar önemli, bizim için önemli bir şey değildi. Öğretmen bir şey getirdi, doldurduk verdik dedik. Ondandır, son sınıfta, yaz tatiline girdik. Bir gün badana falan yapıyorduk annemlerle birlikte. Bir sarı zarf geldi. O zarfı açtık. Annem dedi, bu nedir dedi. Bilmiyorum dedim, annem. Ama benim adıma gelmişti. Açtık ki öğretmen okulunu kazanmışım. Allah, bir çılgılık falan. Annemler, nereden kızım, ne zaman başvurdun? Şok oldular. Ondandır ben öğretmen okuluna girdim ama yatılı, düşünün. Aynı şehirdeyim ama yatılı. Yatılı okuyordum, hafta sonları evci çıkıyordum. Banyo, duş falan. O şekilde okuduk işte 4 sene. Bizim girdiğimiz sene aslında öğretmen okulları 3 seneydi. Bir sene eklemişlerdir. 4 yıllığa dönüşmüştü. Güzel bir okul hayatımız oldu ama. Ailem çok zorlandı bizleri okuturken. Mesela mahalle baskısı çok oldu o dönemlerde, giyim konusunda, lisede. Lise döneminde, tabii, biraz daha bakımlı oluyorsunuz ama o çevre onu götürmüyor. Götürmeyince de mahalleden okula gidene kadar... Yatılı okulu da biraz o yüzden seçtim ben. Haftada bir gün çıkıyorsun. Her gün gidip gelemiyorsun.

Hep tabii devlet okuttu bizi. O zaman da öyle mecburi hizmet karşılığında devlet okutuyordu. Üstümüzü, başımızı, ayakkabımızı, giysilerimizi her şeyimizi devlet karşılıyordu o dönemlerde. Hiç bir şey yapmasalar kumaş veriyorlardı, biz onu sonra diktiriyorduk. Bu şekilde de yardımcı oluyorlardı. Ayakkabı numaralarımızı falan alıyorlardı, o dönemde böyleydi okullar ve insanlara tabii bu okuma kolaylığı da sağlıyordu o dönemlerde. Hem de bayağı yük alıyordu.

71-75 arasında eğitim hayatım. Tabii ondan önceki 3 yıl ortaokul, 5 yıl ilkokulu çıkarırsak. Yok, baskı yoktu. Ben zaten okuyacağım, ailem beni okutacak ama ailemde abim çok baskıcıydı. Abim şöyle baskıcıydı. Mesela ben öğretmen okulunda okudum. Kıyafet konusunda baskıcıydılar. Hani, makyaj yapma, kısa giyinme, ondan sonra. Tabii o da çevrenin bir baskısı çünkü onun da bir arkadaş grubu, edindiği bir çevresi vardı. Mesela o çok karışırdı. Hatta eğitimde de baskısı şöyle olmuştu, ben mesela öğretmen okulu son sınıfa gelince, beden eğitimi puanım çok yüksekti, 10'du ve şeyi kazandım, Yüksek Öğretmen Okulu, İstanbul. Bizi o puanla alıyordu. Mesela ona engel olmuştu abim. Neden olmuştu, işte, İstanbul nasıl bir yer? Böyle hani, kötü bir imajı vardı o dönemde Anadolu'da. İstanbul'a giden şöyle yollara düşer, böyle yollara düşer, kötü yollara düşer gibisinden. Mesela ona engel olmuştu. Böyle, kıyafet konusunda biraz baskıcıydı. Veya düşünceler, o zamanlar, belki de gördükleri filmlerden falan etkileniyorlardı. Ben dördüncü çocuğum. Abim benden 4 yaş büyük. Hepimizin arasında ikişer yaş fark var. Annem benim iki yıl arayla dünyaya getirmiş. Hep iki yaş var. Belki son, en küçük kardeşim üç yaş olabilir.

Ben girdikten sonra okula, benim peşimden diğer kardeşlerim de öğretmen okuluna girdiler. Yani ben bir örnek teşkil ettim. Bak mesela büyük ablam okuyamamıştır. Ortaokul mezunu, abim lise mezunu. Ama ben bir öğretmen okuluna adım atınca, benden sonra küçükler de adım attı ve ben örnek teşkil etmiş oldum o dönemde. O şekilde işte öğretmen okulunu bitirdik. Tayinim Kars'a çıktı. Stajyerliğimizi tabii, belli okullarda köylerde yaptık. Böyle kısa dönem, bir ay, o zamanlarda. Bak şimdi yok. Okullarda, öğretmen okullarında bu sistem kalktı şimdi. O zamanlar, diyelim ki biz mezun oluyoruz. Bizi, örnek olarak, Erzurum'un bir köyüne götürürlerdi. Bir ay orada bir evde kalarak staj yapardık. Uygulamalı staj. Orada öğretmenlik yapardık. Bu sonra kalktı. Ondan sonra şehrin içerisindeki okullara gidersen staj için. Yani o duruma geldi. Ondan sonra Kars'ın bir köyüne tayinim çıktı. Bayağı orada tabii daha ilkel yaşıyordu. Elektrik yok. Su yok. Okulda da yok. Okulun dışında tuvaletler, evlerin dışında. Bayağı kuyu açılarak kapanmış barakalarda tuvaletler. Öyle bir yaşam var. Mesela geceleri tuvalete gitmek... yani bu zorluklar orada yaşıyor. Veya elektrik ışığı yok, şey yapıyorsun, gaz lambasında çalışırdık. Küçük bir el radyosu alıp onu akü ile, mesela pil stoklayıp geliyordum ben merkezden, Kars merkezinde, maaş alınca pillerimi alıyordum falan. Küçük bir el radyomuz vardı. Onunla ajans majans, işte radyo, müzik, haber. Öyle bir hayatımız vardı.

Daha sonra işte, Kars'ta 1 yıl çalıştım, sonra nişanlandım. Eşimle tanıştım, onunla nişanlandık. Şehirde tanışmıştık. Aileler tanışıyordu da o yolla tanıştık. Aileler işte, herkesin çocuğu... toplantılarda falan tanışmıştık. O da öğretmen. O tabii bende 7 yaş büyük. O daha önce mezun olmuştu. O Kırşehir'de okumuş. O da Kırşehir'den mezun. Biz bunla tanıştık işte, nişanlandık. Evlilik falan oldu. Sonra benim tayinim istendi tabii, eşimden dolayı. Ben bu defa Kars'tan Nevşehir'e geldim. Nevşehir'de eşimle birlikte çalıştık. O okul müdürüydü, biz de birkaç öğretmen arkadaş vardı. Orası da çok ilginç bir köydü. Köylülerin ailelerinin, beyler, Almanya'da hep çalışmaya gidiyor erkekler. Bayanlar burada çiftçilik yapıyor, çocuklarını büyütüyor. Orada öğretmenlikte şöyle bir şeyimiz oldu bizim. Devamlı bir işler olunca, köylü kadınlar, erkekler olmadığı için devamlı bize geliyorlar bunlar. Dilekçeye işte, bunların eşlerinin alacakları, Almanya'dan gelen para işleri, evrak işleri, bunlara hep yardımcı olurdum. Sonra benim eşim, şey öğrendi, gitti kurs alıp, iğne yapmayı öğrendi. Çünkü köyde kadınlar hastalanıyor, erkekler hastalanıyor. Doktor değil ama sıhhiye gibi öğreniyorsunuz. Mesela o konuda çok yardımcı oluyordu. Gidip kapı kapı,

iğneleri mi olur, hastalandığında doktor iğne verince bu iğnelerini yapardı. Ondan sonra, biz yardımcı olurduk bunlara, kadın doğum hakkında, neler yapmaları gerektiğini, yönlendirirdik. İşte sağlık ocağı filan şeydeyse, yandaki bir köydeyse, ilçedeyse, oraya kadar. Böyle şeylerde yardımcı olurduk orada.

O köyde de iyi bir... Mesela, anlattım size, Kars'ın köyündeyken, 4 ay hiç maaşımızı alamadığımız olurdu, yollar kapanırdı. Kapıyı açamazdık. Kar evin üstünde yani. Oradan buraya geldik, burası biraz daha, yapılar daha modern, çünkü eşler Almanya'dan para getirip evlerini yenileyebilmişlerdi. Bunlar daha şanslıydı. Mesela Avanos çok yakındı oraya. Avanos, Ürgüp, Göreme. Oralara da işte geziler falan yapardık. Güzel bir ortam vardı, mesela orada şeyde Avanos'ta çömlekçilik falan çok gelişmişti. Oranın toprağının bir özelliği vardı. Eşimle beraber biz orada üç yıl çalıştık, bu arada dedik ki iş falan yapalım dedik. Biz ne yapalım dedik. Burada kalıyoruz. Ben yazın şehre gitmek istemiyorum. Gitsen bir ay gidiyorsun, kalıyorsun. Bir iş yapalım dedik. Tarla kiraladık eşimle, tarlaları sürdük soğan ektik, fasulye ektik ve benzeri şeyler ektik. Sonra biz bunları ürettik işte çıkardık. Köylüler bizden satın almaya başladılar. Sonra eşim kooperatif kurdu. Tarım kooperatifi kurdu. O zaman tabii biz daha, öğretmenler de grup grup. Biz o zamanlar TÖB'e, TÖS'e hep üyeydik. Hani biz o zamanlar halkı uyandırmaya çalışıyorduk ki, hani tarımda daha çok para kazanın, böyle bir kooperatif kuralım, siz getirin biz orada aracı olalım, bunları satalım. O zaman kooperatif falan kurudu.

Tabii bunu bazı arkadaşlar şikâyet ettiler. Öğretmenlerde de gruplaşma vardı. O zaman sol sağ olayları vardı. Sonra müfettişler falan tabii, bir grup geldiler. Neden bunu yapıyorsunuz, falan? Biz tabii orada halk gelişsin, kendi kazancını sattığı malın değerinde satsın diye kooperatif kurmuştuk o zamanlar. O dağıldı sonra, o kooperatif, öyle şikâyetler oldu, eşim ceza aldı. Sonra biz dedik ki, üç yıl orada kaldık, hatta okul bile yaptırdı eşim, çok güzel bir okul yapıldı. Spor salonu falan, bayağı orada güzel bir okul kazandırmıştık. O zaman çok kırık dökük bir okuldu. Sonra orda, biz başka yerde idare edip o binayı yaptırmıştı. Yazın hemen böyle çıktı okul ortaya. Öyle bir şeyimiz kaldı orada. Bir faydamız oldu o köyde. Sonra zaten köyde yavaş yavaş insanlar göçmeye başladılar. Bir kısmı ailelerini geldi Almanya'ya götürdüler. Bir kısmında da şöyle bir acı olaylar yaşadı kadınlar. Eşleri oradan birer tane Alman kadın ile evlenip geri dönüyorlardı, evlenip geri dönüyorlardı. Kendi eşlerinin üzerine hep oradan birer tane Almanlarla evlilik yaparak dönen çok aile oldu, çok üzücü şeyler de gördük yani orada. Yani zaten eşleri beğenmiyordu ki kendi eşlerini. Oradaki kadınlardaki ilgiyi, yaklaşımı görünce kendi eşlerini beğenmiyorlardı. O zaman da hukuki konularda yardımcı olduk. O zaman da hukuki konularda, ne yapacaksınız, dilekçe yazdı eşim. Okula geliyorlardı, daktiloyla onlara, dilekçelerle işte başvuruyordu, para konusunda, bakım konusunda. Şeylere mesela, konsolosluklara onları yönlendiriyordu Kayseri'ye. Öyle bir köydü ki orası. Bir taraftan bir saat gidersen Ankara, Kayseri'ye yakın, bir taraftan gidersen Ürgüp-Göreme'ye yakın güzel bir şey yeri vardı. Dağ köyü de değildi. Böyle şeyler de yaşandı orada, mesela, o ilk Almanya'ya giden Türklerin eşlerine böyle üzücü şeyler yaşattıklarını biliyoruz. Birçoğu da evlenip orada kaldı, ayrıldılar eşlerinden. Sonra göçtüler çünkü şöyle; çocuklarını okutmak istiyorlar. Almanya'dan bunlara belli bir para gelince eşler bu paralarla bu defa Kayseri'ye gittiler. Ankara'ya gitti kimisi, Çankırı'ya gitti. Köy de seyrekleşmeye başladı.

Biz de zaten üç yılımızı doldurmuştuk, dedik tayinimizi isteyelim. Ondan sonra, eşim dedi, hani bu kadar çalıştık buraya bir destek olduk, sonumuz ne oldu, müfettişlerle teftiş oldu. Ceza aldı. Hatta o ara

Almanya'ya öğretmen alıyorlardı, biz de başvurduk. Bana çıkmadı eşime de sarı zarf geldi, siz cezalısınız diye. Şey olaylarına TÖB-DER, şimdi Eğitim-Sen ya, TÖB-DER, TÖS diye öğretmen şeyleri vardı, sendikaları vardı. Böyle şeyler oldu işte sonra tayinimizi istedik. Biz nereyi istedik? Bursa, Aydın, İstanbul. En sona da İstanbul'u yazdık. Bizim çıka çıka nereye çıktı dersiniz, İstanbul. İstanbul'a çıktı. Aslında hiç İstanbul'u da en sona yazdık, hani birden büyük kente gitmeyelim diye. İstanbul çıkınca, dedik gidelim. Eşim dedi, önce ben gidip bir bakayım, nereye çıktı tayinim? Nasıl yazıyor, İstanbul "****" okulu. Gelmiş bakmış, ben de tabii Ankara'daki gibi bir yer hayal ediyorum. Geldi baktı. Bakmış çok kötü bir yer. Merkezden bayağı uzakta, daha böyle varoş, gecekondu bir semt. Neyse dedi, demiş ki, neyse ben şey yaparız, burada çalışırız ama minibüsler gidip geliyor, merkezde bir ev tutarız, gider geliriz buraya. Sonra geldi dedi ki, böyle böyle, yükledik eşyamızı geldik. Bu arada orada tabii arkadaşlarla şey yapmıştık biz, bir kamyonet almışlardı, sattığımız ürünle, şey de Nevşehir'de, kamyonet, ortak kamyonet almışlardı. Bunlar şey yapıyorlardı, karpuz satıyorlardı köyleri gezerek. Meyve satıyorlardı, ek iş yapıyoruz. Maaş yetmiyor. Maaş yetmiyor. Ek işe başladık. Bu işi yapıyorduk. Sonra sattık, devrettik onlara. Bize katkımızı verdiler, çıktık geldik.

Geldik İstanbul'a, bir ev tuttuk, zaten iki kişiyiz, çocuk yok, bir şey yok. Bir ev tuttuk, baktık gittik okula, ayy Allahım ne kadar kötü bir okul, ne kadar geri bir çevre. İstanbul'un göbeğinde böyle bir semt. Şimdi oranın adı ne biliyor musun? Bu olayların yaşandığı. Terör olaylarının yaşandığı bir bölge. "****" eşinin o yolda bir tane fabrikası vardı. O zaman orada bir fabrikada eşi, kilometre saatleri yapıyorlardı. Gittik geldik minibüsler. O zaman iki buçuk liraydı yol parası. Ev tuttuk işte.

Ama 80 kişilik sınıflar. Ben 80 kişilik bir sınıf okutuyorum, düşünebiliyor muyuz? Köylerden gelmişsiniz, az 15-20 kişilik sınıflardan. 80 kişilik sınıflar okuttuk. Çocuklarda bit var, sirke var. Çok berbat bir durumda okullar, sıralar yapışmış şey tahtasına, yazı tahtasına. Bu kadar sıkı. Müfettişler gelir, teftişe bile giremiyorlardı adamlar: "Hoca Hanım, ben gidiyorum, girmeme gerek yok. Burada verdiğiniz eğitimi tahmin ediyoruz yani, ancak bu kadar olabilir," falan gibisinden. Girmeye korkuyorlardı. O kadar kalabalıktı.

İşte oradan sonra tayinimizi merkeze aldık. Yani evimizin olduğu, bir ilkokula, sonra orada biz birlikte çalışmaya başladık. Evimize yakın. O zaman işte ben hamile kaldım. İlk kızım oldu. Ondan sonra evimiz okula çok yakın, ben bakıyordum. Sabahları eşim gidiyordu. Sabahçı-öğlenci diye iki devreydik. O geliyordu hemen çocukları teslim alıyordu, ben gidiyordum. Yani kızımı teslim alıyordu ben gidiyordum. O şekilde büyüttük biz çocuklarımızı, bakıcı falan yoktu o zaman yani. O iki dönem böyle işimize yarıyordu. Ondan sonra zaten çocuk 7 yaşına gelince okula başladı. Sonra 10 yıl hiç çocuk yapmadık, çünkü kızım engelli doğmuştu. "****" yani biraz normal yaşlıtlarına göre geri bir çocuktı. Biraz onun tabii şeyi ile eğitimi ile ilgilendik.

Eşim bu defa özel alt sınıf öğretmenliği kurslarına başladı. Özel alt sınıf kurslarına başlayınca eşim, dedi ki burada, okulda özel alt sınıf açalım. Müdüre başvurdu. Müdürle epey tartışılar bunlar. Ama dedi, bak, her sınıfta böyle güç öğrenen çocuklar var. Yok değil. Neyse biraz şeye gitti, rehberlik merkezine merkezine başvurdu, İlçe Milli Eğitim'e başvurdu, İl Milli Eğitim'e başvurdu. Onu başardık, bir sınıf ayarladık orada. Bütün o okuldaki o engelli, rehberlikten bunların sağlık raporlarını falan, her şeylerini

seviyelerini falan çocukların aldık. O sınıfta güzel bir grup yaptık. Orada eğitimine başladı. Hem öyle bir yararımız oldu, hem kendi çocuğumuza faydamız oldu. Ki orası da düşünün şey bir semtti, gelişmiş bir semt de değildi. Yani böyle bir şeye başladı. Orada o eğitimi öğretti. Bizim çocuğumuz mezun olana kadar orada zaten çalıştı.

Sonra biz tayin istedik. Anadolu yakasına, çünkü benim ailem zaten burada oturuyordu. Babam “****” çalışıyordu. Onlar dedikler ki, siz de buraya gelin, bütün aile bir semtte olalım. Bizim gidip gelişimiz çok zor oluyordu o zaman arabamız da yoktu. Sonra geldik buraya, bu yakaya, eşim geldi önce, ben karşıda epey çalıştım, bir iki sene, o gitti geldi, önce onun tayini çıktı, o gitti geldi şeye, sonra ben istedim. Benim tayinim çıktı. Orada bir okul var, öyle derenin kenarında hâlâ duruyor. Benim de oraya tayinim çıktı, sonra burada başladık işte. Kızım 10 yaşına geldi, ikinci çocuğum oldu. O normal, hani geri bir durumu olmadı. İkisi de kız. Sonra ben de eşim, eşim öğretmen okulunda, şey “****” okulunda. Ben “****” okulundaydım. Sonra ben de ilköğretim okuluna tayinim çıktı, orada çocuklarımızı okuttum, büyüdüler. Büyük kızım okuyamadı tabii belli bir seviyede, 30 yaşına kadar eğitim aldık ama özel kurumlara götürdük. Şeylere eğitim vakıflarına, özel eğitim vakıflarına falan gittik. Küçük kızım da şimdi avukat oldu. Gayet iyi. Büyük hâlâ bizimle. Kendi işini halledebilecek seviyede bir çocuk. Yükü yok bana mesela, bırakıp dışarı çıkıyorum. Böyle, şimdi emekliye ayrıldık. Yani okul hayatı şeyimiz böyle sürdü. Mesela biz geldik İstanbul'a, anlattığım şeye, geldiğimizde. Tabii okuldan İlkokulu'ndan bir grup arkadaş diğer tanıdığın arkadaşlar var işte, onlarla. Tabii o zaman ne ev var, araba var. Hiçbir şey yok. Devletin bize verdiği maaş belli. Bunlarla ev alamıyorsun, araba alamıyorsun. Bunlar ne yaptılar... eşleriniz dedi ki biz dedi, ek iş yapalım dedi. Pazarcılığa başladı. Semt pazarları var. O zaman Fatih pazarı var, Şehremini pazarı var, işte çevre ilçelerdeki pazarlar var. Bunlar gittiler Bursa'ya oradan bıçak, havlu falan aldı aldılar, tezgâh açtılar pazarda. Pazarcılık yaptılar. Topkapı pazarı, Fatih pazarı, Çarşamba Pazarı, nereyi buldularsa çıktılar. İşte biraz durumu düzelttik biz bir araba parası biriktirdik, bir araba aldık. Arkadaşlarla hepimiz bir yapıyoruz tabii, araba aldık. Tekrar bunlar pazarcılığa devam ettiler. Bu defa avize yapıp sattılar, kot sattılar, terlik sattılar. Tencere, o zaman çelik tencereler yeni çıkmıştı piyasaya. Ev ev gezip tencerelerle, tavuk pilav pişirip, örnek pişirip tencere tava sattılar. Tabii biz çocuklara baktığınız için o konuda onlara yardımcı olamıyoruz. Onlar okuldan çıkıyorlar, bu işleri yapıyorlardı. Bayağı, benim eşim sonra bir avukatın yanına girdi çalıştı. Böyle ek işlerle işte, avukatın yanında çalıştı, evrak götürdü getirdi. Biraz para bu pazardan biriktirdiğiniz, benim eşim mısırıcılık yaptı düşün. Lunaparkta şey kiraladı, bir kulübe, şimdi bildiğimiz şu küçük kulübeler oluyor ya gazete falan satılan, öyle bir yer kiraladı. Orada lunaparkta kapısının önüne de koca bir kazan koyup mısır haşladı. Mısır sattı, yani benim eşimin yapmadığı iş yok, öğretmen olarak. Aynen hani, Kemal Sunal'ın filmleri var ya, aynısını diyebilirim size. Öyle film gibi yani. Bunları yaptı. O mısır paralarını bana getirip verdi, ben de onları biriktirdim, bir ev aldık, “****”de. O da bizim ilk evimiz oldu işte. Kafamızı sokabileceğimiz ilk evi o zaman almıştık. Sonra eşim bir şey kurdular, yine bir kooperatif kurdular ama ev yapımı, inşaatçılık üzerine bu defa. Bir kooperatif kurdular, o kooperatifte işte “****” dediğimiz bir semt vardı karşıda o zamanlar. Bak ben tekrar geriye gittim şu anda. Araziler aldılar, halka gayet ekonomik, cüzi taksitlerle bayağı böyle 250 konutluk büyük evler yaptılar bunlar. Bir zaman sonra o işi de bitirdiler artık kooperatifte, inşaatçılık bu defa daha büyük işler, büyük insanların eline, daha zengin müteahhitlerin eline geçince bunlar ancak kooperatifle herkesin oturabileceği 2+1, 3+1 daha lüks olmayan konutlar falan yapıldı. O zaman o işi bitirdiler, sonra biz geçtik işte demin söyledim, bu yakaya... Burada pek iş yapmadı eşim, burada kendi işini yaptı ama kendisi

küçük küçük evler alıp yapmaya başladı, arazilere. Müteahhitlik, hem öğretmenlik yapıyor, hem şey yapıyor, müteahhitlik yapıyor. Bu defa karşıda, o bölgede inşaatçılık işi falan yaptı. O işlerle uğraştı. Tabii biz durumunuzu düzelttik, tabii ondan sonra, evimiz arabamız, yazlığımız, hepsini aldık. Çocukları büyüttük, okuttuk, küçük kızım avukat oldu. Ondan sonra, büyük kızım bizimle. Mutlu, o da mutlu. Şimdi emekli olduk. İkimiz de evdeyiz. İkimiz de sendikalıydık, mesela Maraş olaylarında cezalar aldık biz, derslere girmedik falan, boykot yaptık. O zaman mesela maaş vermeme cezası almıştık 1 ay. Ondan sonra, eşim işte dedi, gene hep sarı zarflar bize geliyor dedi o zaman. Yani biraz sivriydik biz o konularda. Öyle haksızlıklara boyun eğecek öğretmen tiplerinden değildik. Eyvallahımız yoktu. Yani bizi atsalar bile bir iş yapardık, yapmışız da nihayet, onu düşünüyorduk yani. Ne yaptık, gidip tarla bile ekmiş bir öğretmeniz yani. Onun için, o gibi şeylerden hiç geri kalmadık. Zaten eşim çok şeydir, başkaldıran birisidir. Ben de öyle olduğu için onunla evlendim zaten, kafa yapısı uyunca insanların... Öyle bir hayatımız oldu yani.

Üstelik eşimin abisi komutan, askeri komutan. O zaman eşimin üzerinde baskı yapmıştı tabii ki, jandarma komutanıymış, eşim onun yanında okumuş. Eşimi okuttuğu için baskılar da olmuş bu sefer mesela. İçeriye atılmasın diye mesela yardımcı olmuş, atılmaması için destek olmuş, yani o dönemlerde bu sağ sol olaylarında çok şeyler yaşadık biz. Kitaplarımızı çatılara çıkarıp sakladığımızı biliyoruz. Sol yayın yasaktı o zaman, kitaplar. Biz çuvallara doldurup o kiralık, o karşıda, Anadolu yakasındayken, o zaman o dediğimiz 80 dönemleri, bütün kitaplarımızı çatılara kaldırdık, sakladık. Ondan sonra o kitapları, yönetim değişince yeniden indirdik, hediye ettik öğrencilerimize. Onlar okusunlar diye. Şu anda bile eşimin iki duvar kitabı var. Kitap okuruz biz. Biz gidiyorduk o zaman biz. Köydeyken herkes eşya alırdı, bir şey alırdı, biz Kayseri'ye inerdik, taksitle kitap alırdık, çuval çuval. Büyük kutularla getirirdik, sonra onları öderdik taksit taksit. Şimdi düşünüyorum da herkes niye erkenden ev almış? Ya tabii bu yüzden almış diyoruz yani. Bak biz kitap alırdık o dönemde. Biz eskiden daha çok kitap okurduk. Şimdi okumuyoruz çünkü sosyal medya falan çıkınca... Eşim gene okuyor. O daha yeniden iyi kitap okumaya başladı. Özel odası var mesela, kitabını okur bugün de hani. Yani o dönemde diyorum ya, kitap alırdık. Herkes ev eşya alırdı, biz kitap alırdık. Bir masamız, bir televizyonumuz bir de buzdolabımız vardı. Kötü mötü bir somyamız vardı yani.

Onun abisi asker tabii, çok aksiydi. Hani bu biraz şeylerin içerisinde çalıştığı için, komutan abisi genellikle üst kademe komutanlarla çalıştığı için biraz daha moderndir. Mesela onun kardeşleri öyle değildir, çok tutucudur. Eşimin iki kardeşi var. Çok tutucudur onlar. Ben mesela söylüyorum onların içinden nasıl çıkmış bu diye. Demek ki çıkıyormuş. Onlar tam zıtlar. Kızları var, onlar hiç okumamışlar, kız kardeşleri. Onların babaları hiç okutmamış, eşimin babası imammış. Düşünebiliyor musunuz? İmam çocukları oldukları için eşim benim abisiyle dolaşmış ya sağda solda, dolaştığı için okumuş, çünkü daha medeni yerlerde dolaşmışlar. Çünkü her yerde askeri kuruluş yoktu o zaman en azından bir ilçeydi. Eşim okumuş, o da burada okumuş öğretmen okulunu. O yüzden ama öbürleri okumamış, kız kardeşleri hiç okumamış. Erkek kardeşleri de ilkokul mezunu. Bunlar Almanya'ya gitmişler. İki abisi Almanya gitmiş benim eşimin. Onlar orada hiçbir ilerleme kaydetmemişler. Yani, gittikleri kafayla geri döndüler onlar. Onların eşleri de öyle. Mesela onlar çok dindar ve dinci, tutucu, eşim tam tersi. Ne giyimimize karışır, ne okumamıza karışır. Benim eşim öyle yani. Zaten öyle olmasa evlenmezdim. Çünkü benim ailem çok medeniydi. Biz dededen beri medeni gelmiş. Benim dedem Atatürk döneminde CHP ilçe başkanıymış. Sonra amcam...

O vefat edince, amcam ilçe başkanı olmuş. Daha sonra oğlu olmuş, şu anda başkasına devretti çünkü şeye taşındılar, İstanbul'a taşınınca ilçe de başkalarına devredildi.

O dönemde bizim öyle bir kökenimiz var bizim. Hani Asya'dan göçmüşler dedem mesela şimdiki şeyden göçmüş, ben biraz eskiyi araştıran birisiyim, ben dedemle konuşturdum, "Dede Nereden geldiniz? Baba nereden geldiniz?" bunları araştırıp ben de çocuklarıma söyledim. Nereden geldik, bizim kökenimiz neresi? Mesela şimdiki, Ermenistan, Erivan'dan gelmeler. Şimdiki Ermenistan'ın başkenti. Erivan'dan göçmüş dedem buraya. Orada o zaman Rus şey savaşları başlayınca, oradan göçmüş gelmişler Kars'ın bir ilçesine yerleşmişler. Eşimin ailesi de Gürcistan'dan göçmüş gelmişler, savaş döneminde. Onlar da yine oraya yerleşmişler, oradan da tanışıklık var işte. Aynı memlekettensiz. Yani öyle bir, eşimle aramızdaki uyum tüm ailesiyle değil, sadece eşimle. Yani konuşuyoruz, merhabamız var ama kafa yapımız farklı. Annem eğitimimizle çok ilgiliydi çünkü annemin babası da, eskiden tahsildar derlermiş, muhasebeci. Muhasebeciymiş, o zaman tabii annenin babası yani öbür dedem, büyük dedem, at sırtında köylerde muhasebecilik yaparmış. Tahsildar derlerdi onlara. Tahsildarlık yaparmış. Onun, annemin kökeni Erzurum yalnız. Annem Karslı değil, köken olarak Erzurumlular onlar. Ama Kars'ta, gelmiş işte oturmuş o da, meslek bittikten sonra. Oradan evlenmiş. O yüzden, oradan tanışıyorlar annemle babam. O zaman zaten kadınlar genelde kaçarlarmış yani, hiçbirisi böyle normal evlilik yapmazlarmış. Mesela benim annem kaçmış. Dedemin hanımı kaçmış, öbür dedemin hanımı kaçmış. Dedemin kızların bazıları kaçmış, annemden sonra onlar da kaçmış. Kaçarak evlenmiş onlar. Tabii yurt dışında böyle değildi de bizim memlekette şu anda bile kaçanlar var düşünebiliyor musun? Hani o şekilde evlenmişler.

Şöyle bir şey vardı işte, abim baskıcıydı. Şu anda da bak bazı insanların gençlikleri neyse, işte yetiştiği çevrede abim mesela kendi kızları var, onun da 3 tane kızı oldu. O Trabzon'da yaşıyor. Ondan sonra, şeydi, mesela o kızlarına da baskı yaptı. Giyimleri olsun, okumaları olsun. Bak kızının birisini üniversitede okurken bir erkek arkadaşıyla çıkıyor diye okumasına engel oldu. Okuldan aldı, yakalamış yani erkek arkadaşıyla. Büyük kızı yatılı okulda, başka bir ilde kazanmış, o kurtardı kendini. O biyolog oldu. Bu kızı üniversiteden ayrılmak zorunda kaldı. Ondan sonraki kızlarına da baskı yüzünden tek bir çocuğu kız olarak okumuş oldu, düşünebiliyor musun? Baskı yine o abimde vardı yani. Erzurum'da, o ortamda yetişmenin verdiği bir baskı var. Ha kafa yapısı olarak yine giyim konusunda falan karışmıyor. Ama o eğitimde mesela o çocuklara bir zararı oldu, o baskıcı tutumun. Gerçi şimdi çocukları evlendiler, okudular falan da. Üç kız çocuğunda baskısı çok olmuştur. O çocuklar söylüyorlar, hâlâ bile anlatıyorlar babalarının baskısını.

Ablam okumadı, ablam ortaokulda kaçtı sevgilisine. O da Trabzon'a kaçtı. Mahallede komşumuz vardı. Ablam işte onla, önce platonik aşk derler ya mahallelerde, önce tanıştılar. Ortaokuldayken ablam son sınıfta kaçtı enişteme. Trabzon'a geldi, yerleşti, sonra annemler o kaçtı diye küstüler onlar uzun süre konuşmadılar. Sonra bir gün geldiler el öpmeye falan işte, tipik şey, barıştılar. O öyle ama ben işte ablam kaçtıktan sonra öğretmen okuluna girdiğim için, size anlattığım baştaki gibi, benden sonra öbür kız kardeşlerim de, abimler o zamanlar okuyorlardı, ikisi de lise mezunu. Onlar da okumadılar ama ben öğretmen okulunda okuduktan sonra iki kız kardeşim girdi, benim peşime aynı şekilde. Birisi iki yıllık eğitimi okuyarak, o da öğretmen. Küçük kız kardeşim öğretmen okulunu bitirdi ama öğretmenlik yapmadı şimdi güzellik salonu var "****"da. Çok iyi bir işi var; o da kendi hayatını kurdu. İlişkilerimiz çok iyi

kız kardeşlerimle, mesela ben mezun olduktan sonra kız kardeşime dedim ki, gel, dedim, sen gir okulu oku. Yani başka bir şansımız yok. Nerede okuyacaksın? Üniversite kazansan, bir tek “****” Üniversitesi yeni kurulmuştu, oraya girebilirsin. Giremezsen burada en azından iki yıllık eğitim uzatıldı. Bizim okula o zaman iki yıllık eğitim eklendi bizden sonra. Benim peşime kız kardeşim, bir küçüğün girdi. O okudu. O okuduğu zaman biraz daha sağ bir iktidar vardı. Biraz zor okudu onlar. Bir de bizim aileyi araştırmışlardı o zaman. Solcu bir aileden geldiğimiz için, o zaman kız kardeşim bayağı baskı gördü okulda. Müdürümüz sağcıydı. Kız kardeşim, hatta bizim, şey, Ankara'da dayım vardı benim, dayımdan destek aldık. İyi bir şeydi, mühendisti kendisi. Yani o şekilde bize tayin çıkarken falan okulda olaylar olurken, cezalandırıyorlardı kız kardeşimi. 75'te çıkarken o 1. sınıftaydı, ben mezun olurken. 75-74. O da 78 mezunu sanırım. Tayini çıkarken işte bir dağ köyüne vermişlerdi. Orada işte bunlar çok baskı gördüler Trabzon'un, Trabzon da değil, Rize'nin bir köyüne çıktı. Orada yani çok tutucu bir köymüş. Bunların yattıkları evi gece taşıyorlardı. Kızlar, kaç bayan öğretmen. Mesela o zaman, dayımdan yardım istedik. Onların burada hani gece evlerini taşıyorlar. Ondan sonra, yok siz işte solcusunuz falan diye taşıyorlar. Bunlar biraz daha düzgün, köylüler gibi kapalı değiller. O yüzden taşlamışlardı. Biz de aldırarak oradan kardeşimi. İşte torpille aldık düşün, torpille aldık getirdik şeye, bu defa Doğu'da, bir Kürt köyüne geldi kardeşim. Orada daha rahattı mesela. Orada daha medeniydi orası. Bak düşün Karadeniz'in bir Köyü'nden Doğu'da gayet güzel, ne giyimlerine karışılıyor, ne bir şeylerine karışılıyor. Hatta onun da keşke resimlerini getirseydim buraya. Öyle bir şey...

Küçük kız kardeşim, o da öğretmen okuluna girdi. Bak bir de, biz şöyle birbirimizin kitabıyla okuduk biliyor musun? Ben çok güzel baktım kitaplarıma. O okudu. Mandolinimi ona devrettim. Flütümü devrettim. Hep birbirimizin kitaplarıyla okuduk o zamanlar. Ondan sonra küçük kız kardeşim girdi. Küçük kız kardeşim mezun olduğu sene, öğretmen olma hakları kaldırıldı bunların. Böyle eğitim sisteminde bir değişim olmuştu. Ancak oradan çıkıp üniversite sınavına girerse, yani 4 yıllığa çıktı ya ondan sonra şeyler, öğretmen okulları. Bitti artık, bizim dönem bitti. Üst bir ilkokul öğretmeni olmak için üniversiteye girmen gerekiyor. O zaman biz de şeye, İstanbul'a geldiğimiz için, annemler hâlâ Erzurum'daydı. Kız kardeşlerim oradaydılar ama ben çıkmıştım evlendiğimden. Sonra kız kardeşlerim de, dedik ki babama, baba, siz de tayin isteyin gelin İstanbul'a. İstanbul'da şey yapalım dedim, hani burada oturalım hepimiz. Belki yine bir iş kurarız dedim. İşim var benim, kız kardeşlerimin işi var. Erkekler de girdi işe. Ablam zaten evliydi. İş falan yapmadı. Dedim, gelsin ona da burada bir iş kuralım falan. Çünkü o çok üzülüyordu, önce geldiler. Haydarpaşa'ya, babamla çalışmaya başladı. Onların Küçükyalı'da bir evi vardı. Sonra yerleştiler. Kız kardeşime dedim ki sen öğretmen okulu mezunusun, şimdi ben sana şimdi şey yapacağım, dedim. Gideceğim, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne dilekçe vereceğim, raporlu öğretmenler oluyor. Sen onların yerine derslere girersin, dedim. Öyle şeyler vardı çünkü o dönemde. Şimdi de var büyük ihtimalle. Bu öğretmenlik yapmadı ama o şekilde öğretmenlik yaptı. Para kazanmaya başladı falan. Sonra dedim gel sana bir iş kuralım, ne yapalım, ne yapalım? O zamanlar İstanbul'a epilasyon yeni gelmişti. İğne epilasyon. Hiç, mesleğimin dışında bir şey. Ben dedim, bir arkadaş epilasyona gidiyor, dedim, Taksim'de. Taksim'de bir epilasyona gidiyor. Bu yeni gelmiş, Türkiye'den bir eczacı, “****” diye birisi getirmiş bunu. Kurs veriyor. Gel dedim seni oraya yazdıralım, bu sanatı öğren bunda iyi para var, bizim kadınlarımız çok tüylü. Bayağı güzel bir iş dedim. Dedi, peki, dedi. Bende kaldı işte. Annemler karşıdalar. Biraz oradan öğrendi falan, diploma, şey verdiler, sertifika falan verdiler. O da annemlerin orada, küçük bir yerde, eski bir binada bir oda salon bir yer bulduk. Sonra şeyden duyduk ki biri güzellik salonu kapatıp makinelerini

satıyormuş, epilasyon makinelerini. Gittik onları aldık ikinci el. Getirdik. İnanın biz o şeyi, şeyin içerisi o kadar döküntü haldeydi ki. Şimdi onlar hep yıkıldı yapıldı. Dedim ki, şimdi bunun içini düzenleyelim. 2-3 tane sedye gibi şeylerle, güzellik salonlarında kullanılan masalar, koltuklar falan aldık. İki tane epilasyon makinesi aldık. Malzemelerini aldık kurduk düzenini, bu epilasyona başladı. Yani bu tam kadın hikâyesi bak. Emekçi kadın hikâyesi bu tam. Benim yani şeyimle bu hale geldi, teşvikimle. Yoksa nereden öğretmenlikten çıkmış... Daha sonra dedim yani, gittik şey yaptık, kardeşime dedim ki, bu dedim o kadar berbat ki, biz bu badanayı düzeltemeyiz. Gidelim duvar kâğıdı alalım biz, ben yaparım dedim duvar kâğıdını. Duvar kâğıtları aldık, güzel bunla içerisini duvar kâğıdıyla kapladık. Tuvaletini falan her şeyini düzenledik ve işe başladı bu orada. Kirasına yardımcı oluruz biz dedim. Sen biraz ilerlet, işi kotarana kadar yardımcı oldum. Sonra işte kardeşim öyle çalıştı, çalıştı... bayağı bu işte ünlü oldu, bayağı. Evlere gitti mesela, çok zengin hanımlar gelmedi mesela, bu malzemesini aldı, evlere gitti. Önce arabası da yoktu, elinde böyle epilasyon yapıyordu evlerde. Daha sonra bir para kazandı, o zamanların Murat arabaları vardır ya, eski model bir tane Murat aldı altına. Sonra bu böyle hem evleri dolaştı hem de işyerinde iş yapmaya başladı. Kız kardeşim de biraz sporda yetenekliydi. O 2 yıllık eğitim, onda bir spor şeysi vardı, belgesi. İçinde bir odayı da jimnastik salonu yaptık, spor salonu gibi yaptık. Aynalarla döşedik. O da spor yaptırıyor yani. Geliyor zayıflamak için hanımlar. O da oradan çıkıyordu, orada kardeşimin yanında ders veriyordu kadınlara, kilo vermeleri açısından. Orada kardeşim bayağı işi ilerletti. Sonra bir binanın üst katını satın aldı bu. Teras kat. Orayı güzel düzenledik. Çok modern bir halde yaptırdık. Bu defa orada epilasyon, cilt bakımı falan, bölümlerini çoğalttı. Daha sonra evini aldı, arabasını aldı, yazlığını aldı. Bu çalışmalarla. Şu anda hâlâ çalışıyor, o teras katı sattı, geldi, daha başka şu küçük ünlü bir kruvasancı açıldı ya, onun bu tarafındaki bir bina vardır. Orada kendine giriş kattan böyle üstünde de çıkması var, bir dükkân aldı yeni bir binadan. Şimdi orada çalışıyor, hâlâ çalışıyor. Ama kendi hayatını böyle ayaklarının üzerinde, hepimizin durumundan iyi şu anda maddi olarak da. Bu da size güzel bir bayan hikâyesi yani. Yani kadın hayatı, kız kardeşiminki. Çünkü o okuduğu halde sonradan başka bir işe girdi. Şimdi ne yaptı? Şimdi orada şimdi kuaför salonu da açtı. Kuaför, cilt bakımı, epilasyon yapıyor. Dükkânda bir borca girdi, bir arkadaşıyla bir ev aldı. Arkadaşı daha doğrusu ödeyemiyordu. Gel yarısını sen al, dedi. Onunla bir ortaklığa girdi. Ev aldı. O ev müteahhide gidecek şimdi. O tuttu, o evin borçları, tabii kredi almak zorunda kalmıştı. Şimdi dükkânda, çalıştığı dükkânın bir köşesine, sıkışık duruma düşen bir perdeciyeye, yan da müteahhide gitti, perdecinin çalıştığı yer; onun dükkânının küçük bir bölümünü ona verdi şimdi, yardımcı olmak için. Üst katta bir bayan, Caddebostan'da müteahhide gitmiş yeri, ona da üst katta asma katta bir oda verdi. O da orada çalışıyor. Şu anda kadın dayanışması var. Yani öyle şimdi bir dükkânın içinde üç dükkân. Hani Avrupa'da bir koltuk kiralayıp iş yapıyormuşsun ya. Kuaföre gidip, benim bir müşterim var, bir koltuk ver bana, çalışacağım diyormuşsun. Dedim, senin iş ona geldi. Yakında bir tane koltuk verirsin, gel çalış dersin. Şimdi bir yerde üç kişi çalışıyorlar. O kadar da büyük bir yer değil yani onlara göre. Çünkü kardeşim o zaman, aslında dükkân büyük yani, o zaman solaryum aldı, 2 tane solaryum makinesi. Ondan sonra, kuaför var, cilt bakımı var. Ondan sonra alt katta işte şeyi var... kuaför ağda salonu gibi. Şimdi orada mesela, Caddebostan'da zor duruma düşmüş, yer bulamıyor diye kadına, ona verdi, alt katı kadına verdi. Oradan da cüzi kiralar alıyor. Bir yandan hem kendi işini yapıyor...

Eşim yemek yapar, canı isteyince. Canı isteyince yemek yapar. Üstünü başını ben ütülüyorum. Yani temiz kullanıyor. O konuda bana yardımcı oluyor. Ben diyelim sabah yürüyüşe çıkıyorum. Ben her sabah yürüyüşe çıkarım. 1-1,5 saat yürürüm. Gelirim mesela çayı koymuş, yettirdiği şeyleri, kahvaltılık

koymuş. Ben de ek yapılacak bir şey varsa yapıyorum, o şekilde. Ha, kafa dengidir. Gezelim, sinemaya gidelim desen hemen gelir. Kalk gidelim şuraya desem gider. Ben çıkıyorum arkadaşlarımla buluşuyorum, ona da asla karışmaz. O yönden ben ona karışmam, o bana karışmaz. Evin içerisinde şöyledir: Odasına çekilir kitap okur. Ben salonda oturuyorum genelde. Ya resim yaparım, ya el işi yaparım. Öyle şeylerim var benim, uğraşlarım var. Resim yapayım, hamurla seramik türü şeyler yaparım. Ben de öyle şeylerle uğraşırım mesela, herkes yani ev eşyası alır, ben gidip boya alıyorum mesela. Dünyanın boyası, benim bir köşede dünya kadar boyam, tinerim, bilmem neyim. Bayağı da paralar veriyorum onlara biliyor musun? Bayağı paralar veriyorum. Hatta şaşıyor. Sen bunlara bunu niye veriyorsun, git kendine bir şey al diyor. Yok diyorum, bunlar daha önemli benim için, daha değerli. Sonra onlar için, çocuklar gelip alıp evlerine asıyorlar, arkadaşlarına diyorlar, annem yaptı diye. Yok, ilişkimiz iyi yani. Baskıcı bir erkek değildi, hiç olmadı. Mesela biz arkadaşlarla toplanırız, öğretmen arkadaşlarla. Biz gidiyoruz şuraya. Gitme demez bana. Öyle bir şeyimiz yok. Yani, şanslıyım o konuda pek. Hani moderndir, açıktır. Hani zaten kafa yapımız uyuyor, açık fikirli bir insandır. Siyasi olarak da kafa yapımız uyuyor. Dış görüntü, giyim falan. Tatilimizi yaparız, plajımıza gideriz, hiç karışmaz onlara. Şöyle git, böyle git, yok şöyle şunu giyme, bikini giyme, hiç karışmaz onlara. Tam tersine der, en iyisini alın. Öyle bir huyu var yani. Eşimle ilişkimde bir şey yok. O yönden şanslıyım. Çok şanslı olmayan arkadaşlarımız da yok mu? Görüyoruz yani, çok mutaassıp. Öğretmenlik yapan arkadaşlarımız var da eşleri çok hani, küçük bir yeri açılrsa kıyameti koparan insanlar var. Eşleri. O benim bir küçüğümün kendisi öğretmen zaten. Eşi tekniker. Onun da babası öğretmen olduğu için o da aydın bir aileden gelme, okumuş bir aile çocuğu. Baskıcı değil. Bizde yok. Hiç öyle değiliz yani. O da karışmaz mesela, o da hiç eşine karışmaz. Kız kardeşimin kocası. Ablamın eşi de mesela bize göre biraz daha eğitimsiz bir aileye sahip ama tutucu değiller. Ablam da tutucu bir aileye gitmedi. Başını bağla, bilmem ne, öyle bir şey yok bizim ailede.

Biz girdiğimiz sene, sağcı öğretmenler vardı, mesela Deniz Gezmiş dönemleri falan, solcular sağcılar çok çatıştığı dönemde mesela, o dönemde benim bu olay şöyle gelişmişti. Biz o zamanlar, ben Fransızca eğitim almıştım yani. O zamanlar İngilizce değil, Fransızca yaygındı bizim dönemimizde. Yüzbaşı gelirdi dersimize, Fransız öğretmenimiz bir yüzbaşıydı. Çünkü yoktu. Fransızca öğretmeni fazla yoktu o dönemlerde. İşte o zamanlar, sağ iktidarda ben girdim okula, sağ iktidarda, şey yasaktı mesela, solcu konuşmaları. Seni izliyorlar zaten biliyorlar senin aileni inceliyorlar. Karslısın, ondan sonra CHP'li kökenden geliyorsun. Bunlar öğretmen o zaman, sağcıların döneminde bunlar kötü. Onun için işte biraz daha sana baskı yapıyorlar öğretmenler. Derslerinde mesela tolerans tanımıyorlar. Ondan sonra, bir okulda mesela bu lise çağında, öğrencilerde birbirine hainlik yapanlar oluyordu mesela. Birisi gelip, bu böyle hocam, bunun ailesi böyle hocam. Biz bir yıl, ama bir yıl öyle bir sağ iktidar gördük. O dönemde benim dayım, size bahsettiğim, Ankara'da; o da şeyde okuyordu, İstanbul'da Yıldız Teknik'te, orada mühendislik okuyordu benim dayım. Ülkücüydü. Dayım ülkücü mesela, biz solcuyduk. Hani bizim aile, benim annem de o aileden gelin çıkmasına rağmen solcu bir kadındı, çatır çatır kavga ederdi annem. Siyasi mevzulara eğilimi vardı, ilkokul mezunu olmasına karşın. O dönemlerde bu dayım mektup yazardı bana okula. Yani, siyasi mektup yazıyor bana. Siyasi mektup yazıyor ve mektupların başköşesinde uluyan kurt damgası, matbu... Tamam mı? Bu geliyor bana. Beni derhal müdür çağırıyor aşağıya, dayına söyle... O zaman tabii bizim okul solcu. Dayım mektubu yolluyor ya bana, bana da kötülüğü dokunuyor. Ondan sonra, dayıma mektup yazdım. Dayı, bana mektup yollama, mektuplarımız açılıyor, ben yatılı okuyorum, dedim. Eve gitmiyor, mektuplarımı buraya yolluyorsun, eve yolla bana. Dayım öyle ama ben

öyle olacağım diye bir şey yok. Biz öyle değiliz ailece. Tabii bu dayımlar da orada zehirlenmişler, Yıldız Teknik'te o dönemlerde, bunlar. Aslında büyük dayım, dayımın daha büyüğü olan polisti kendisi, solcu bir adamdı yani. Polisti ama çok iyi bir solcuydu. O dönemde bayağı baskı, dayımın gönderdiği mektupları yüzünden ben öğretmenlerden çok azar işittim. Neden bunu gönderiyor sana. Ben de dayıma yazma dedim. Bu defa yine yazıyor. Bu defa diyorsun ki, bak dayı, dedim, bu mektubu buraya niye yazıyorsun, eve yaz. Ev adresim var, sen niçin okula yazıyorsun? Öyle şeyler yaşadım mesela. Öğretmenlere de, solcular var ya okulda, onlara karşı özellikle yazıyor bunları. Bak diyorum, öğretmenlerimiz diyorum, o zaman bir, kulağı çınlasın, bir öğretmenimiz vardı, eşi vardı, ikisi de solcuydu, ikisi de sürülmüştü, ikisi de geri geldi. Psikoloji hocamızdı. Biz psikoloji de okuduk. Bütün dersleri okuduk biz. Astronomi, psikoloji, biyoloji. Şimdi değil, eskiden. Şu anda bozuldu öyle bir şey yok. Bizim dönemimizde kimyasından fiziğine hepsi vardı okulda. Yabancı dil. Yani o dönemde sağcı hocalarımız gidip solcular geri gelince, nefes aldık, daha özgür, sporumuzu yaptık. Mesela ben mezun oldum, sağcı iktidar geldi falan. O dönemde kız kardeşim de aynı okulda okuduğu için nasıl olduğunu biliyorum. Ona da bu defa sağcılar baskı yaptılar. Eskiden, uzun uzun beden eğitimi derslerinde eşofman giydirdiler, şort giymek yasak, kısa giymek yasak. Hep uzun uzun elbiseler, resimlerini keşke getirseydim, onlarla bizim aramızda böyle şeyler olmuştu. Şöyle yani, söyle yani geliyordu, doğru dürüst Fransızca da öğrenemedik yani iyi bir eğitim, yabancı dil eğitimi hiç görmedik. Ortaokulda da Fransızca eğitimi gördüm, lisede de gördüm. Ama böyle akıcı bir Fransızca öğrenemedim. Gerçi Türkiye'de İngilizce okuyanlar da aynı durumda, o dönemde. Yani dışarıdan öğretmenlerle eğitim gördüğümüzü söylemek istedim hani. Böyle uzmanından değil. Bir Fransızcaya geliyordu, bir yabancı dile bir yüzbaşı geliyordu. Veya dışarıdan tutulmuş bir doktor gelebiliyordu. Fransızcası var mesela. Öyle noksanlık vardı.

Yani o dönemde bir şey vardı mesela çok aşırı değildi ama bir terör olayları vardı. Hani köylerde öğretmenleri kaçırırlar söylentileri, bayan hocaları özellikle dağa kaldırıyorlar falan mesela, eşimin Kırşehir'de olmuştu. Bir bayan öğretmeni dağa kaldırmışlardı. Tecavüze uğramıştı, o yaşamıştı bizden biraz daha önceki mezundu, 7 yıl var aramızda bizim eşimle. Mesela, o tabii beni korkutmuştu. Onun için bak şimdi baskıyı burada göreceksin; ben nişanlı değildim mesela o dönemde, elime yüzük takıp gitmiştim. Nişanlıyım havası vermek için hani. O zaman öyle bir şekilde gitmiştim yani. O korkudan, bak baskı öyle yani. Çünkü o zaman dağa kaldırıyorlar veya muhtarın oğlu kaçırıyor veya orada başına bir şeyler geliyor. Bunlardan bayağı tedirgin olmuştum. Evet, vardı yani. Öyle korkularımız oldu. Köyde biz güzel bir şey kurduk, bizim köyümüz biraz daha iyiydi demek ki o döneme göre. Mesela, kız kardeşim belki ilçede olmasaydı daha korkabilirdi, o biraz iyi bir ilçeydi. Mesela oranın bir köyüne gitse ne olurdu bilemiyorum yani. O zamanlar daha kötüydü, terör olayları, bu PKK falan vardı o zamanlar. Gittim ben, hatta biz orada iki bayandık, bir de müdürümüz vardı. Müdürün pek rolü olmadı. Bak bizim gitmemiz çok da iyi geldi köylüye. Ne yaptık biz orada, bak bir örnek olay anlatayım, biz orada, biz köyün gençlerini topladık getirdik, onlara bir tiyatro yaptırдық. Hiç hayatlarında tiyatro görmemişler. Biz bunlara güzel bir oyun bulduk, şimdi oyunun ismini hatırlamıyorum, gençleri oynattık. Sahne hazırladık. Sıralardan, şöyle sıralardan sahne yaptık, üzerlerini örttük falan. Tüm köylüyü davet ettik 23 Nisan şeyinde, tüm köylüyü davet ettik. Bu gençlerle güzel bir tiyatro yaptık. Hayatlarında hiç tiyatro görmemişlerdi ve bizim bu yaptığımızı da ömürleri boyunca da unutmamışlar, bizden başka bir kimse yapmamış. Bizden sonra da onu öğretmenler gitmiş mesela. Biz haberini alıyorduk biraz, memleketim olduğu için haberini alıyorduk. Güzel bir tiyatro yaptık ve halkla şöyle de kenetlendik, yani bizi bağırırlarına bastılar. Yani biz köye iyi

geldik aslında köylü eğitimli bir insanın kötü olamayacağını gördü. Kadının ne kadar başarılı olduğunu gördü. Oradaki köy kadınları bunu gördü. Yani çok şey bir köy değildi. Ama mesela kız kardeşim Trabzon köylerinde bunu yapamadılar. Çok baskıcı bir yerdi. Belki de bizim ora daha müsaitti, belki de daha medeni yerlerden göçüp geldikleri için, oraya yerleştikleri için, mesela benim dedem gibi. Atatürk'ün bir şeyi var işte, bu yönü. Önce okulları tutmuş, Doğu'ya yapmış biliyor musunuz? Orada Cilavuz Öğretmen okulunu yapmış Kars'ta. Şimdi Ardahan falan hepsi oraya bağlı. O zaman tüm oradaki köydeki kadınları, 5. Sınıftaki kızları, erkekleri toplayıp orada okullara göndermişler, düşünebiliyor musunuz? Kapılarına gelip, annemlerin kapıların çalıyorlarmış, kızınızı verin okutacağız, diyorlarmış. Şimdi yok o. Bak bugün bile yok. Annem diyor, bizim kapınıza gelip bizi götürüyorlardı okutmak için. Bütün dayınlar falan yani erkek kardeşleri hep o yüzden okumuşlar. Dedem hepsini verdi, götürün okutun, diyor. İşte o, belki de ondan bizim gittiğimiz bölge biraz daha iyi yer diye düşünüyorum.

Köyde öğretmen olarak hiç de korktum yoktu. Yani şu anda da götürüp beni dağın başına koysanız çalışırım. Bu hayatı gördüm ben aslında. Çok modern hayatı da gördüm. Gaz lambasında çalışmayı da gördüm. Ahırda yatmasını da gördük yani, ahırda hayvan da sağardık biz o zaman, inek de sağdık, koyunlara da baktık. Çünkü çevremiz öyleydi. Onlarla yaşıyorsunuz. Hepsini gördük.

Sonra şeyi de anlatayım size. Biz bununla da kalmadık, geldik buraya. İki yılda dışarıdan Eskişehir Anadolu Üniversitesi'ni bitirdik. Oradan diploma da aldık. Dışarıdan sınavlara girdik, biz gittik. Bir de oradan diplomamız var. Eskişehir Anadolu, benimle çalışan bayan öğretmen arkadaşım şimdi Ankara'da çalışıyordu, o da emekli oldu. Antalya'ya sanırım yerleşmek istiyordu. Yerleşti mi bilmiyorum. Onun da iki kızı olmuş. O da onları okutmuş güzel eğitimlerini vermiş. Onun da hayatı güzel. Ankara'ya yerleşti. Hâlâ görüşüyoruz.

Erzurum mesela Kars'tan geri bir yerdir. Erzurum'da sokağa giderken mesela hafta sonları eve gelirdim, işte banyo filan. Evcı çıkar, evci deriz bir ona okulda yatılı okuyorsun ama hafta sonu ailenin yanına gidiyorsun işte ihtiyaçlarımızı falan giderip yollarda yürürken hep böyle erkek gibi olacaksın. Yoksa peşine takılırlar, laf atıyorlar. Ondan sonra pis pis laflar atmalar. Ondan sonra sarkıntılık yapan olabilir. Onun için hep cetvelle, bir karton, okul malzemesi, elimde kitaplarla. Ben kitapla erkek çocuğu dövdüğümü biliyorum Erzurum'da. Kız kardeşim de gelirdi, o da birinci sınıfta işte beraber yapardık. O gündüzde okudu zaten de. O son senemde o girmişti işte okula, beraber gidip gelirken okula, laf attı bir tane erkek, onu iyi bir döv müştüm. Hatta şeyler, esnafı da geldi, aferin kızım, eline sağlık, iyi yaptın falan. Laf atmıştı, böyle şeyler yaşıanıyordu. Yani orada önemli olay da değil, hep yaşanan, bugün de yaşanan şeyler şu anda.

Ne anlatabilirim? Mesela, abimle ilgili bir şey daha anlatabilirim size. Biz orada 19 Mayıs gösterileri yapardık. Atatürk Stadyumu vardı, şey Erzurum'un güzel bir stadyumu vardı, hep o stadyumda bizim okulun yani bütün çevre okulları da dahil, sırf bizim okul değil, aynı hareketlerle büyük, izlemiştinizdir, gösterileri müzik eşliğinde danslar yapardık. Bir karış etek, altında beyaz şort, bir karış etek, şortun üzerine giyerlerdi, çok modern bir kıyafetti. Bununla orada stadyumda şeyler yapardık, mesela abim engel olmuştu şeye katılmama, 19 Mayıs gösterisine katılmama. Yani, etek kısa, gidip katılamazsın. Ondan sonra rahmetli dedem bizdeydi o zaman. Dedem bunu çekti, dedi, sen karışamazsın, ben götüreceğim

dedi. Kaç yaşında adam, köy enstitüsünden mezun. O beni şeye götürmüştü, 19 Mayıs gösterisine, abime rağmen. Böyle bir şey de yaşamıştım. O da mesela abimin baskılarından birisiydi. Şu anda bile mesela benim kızım avukat, avukat olan kızımı, normal ben hiç okutmadım. Neden okutmadım, bana bağımlı olsun istemedim. Ne ilkokulda kendim okuttum, ne ortaokul, ne lisede. Hep uzak yerlere verdim. Çünkü şunu düşündüm, Türkiye'de bu ne yapsın, kendi başına, kendini idare edebilsin. Hani, annem öğretmen diye bana sığınmasın okulda. Onun için başka bir okula verdim ortaokuldan itibaren. İyi bir okul vardı oraya verdim, hatta ikametgâhımız orada değildi, kardeşimin işyerini ikametgâh gösterip iyi bir okula verdim. O orada okula gitti, ilkokulda oraya gitti. Ben başka okulda çalıştım. İlkokul hayatı iyi gitti, biliyorsunuz burada ilkokulda bir Anadolu lisesi yarışması var, baskı var, yani çocukların üzerinde baskı kuruyor. Biz de yaptık, çocuğumuz iyi bir okula gitsin diye. Yani o sınavlara at gibi koşturduk çocukları. Dil eğitimi, yok Anadolu lisesi kazansın, şurayı kazansın. Sonra yabancı dil ağırlıklı bir lise kazandı ortaokuldan sonra. Orada da yine uzak bir yere gönderdim ama mesela şeyinde hiç baskı yapmadım, istediğin dalı seç dedim. Mesela ben fen okumasını istedim, o istemeyince okutmadım mesela. Türkçe-Matematik ağırlıklı okudu. Hukuk kazandı. O konuda baskı yapmadım, ben hatta ona dedim, sen gel kızım avukat olma, dedim. Sen eğlenceli bir meslek seç, dedim. Bak benim kafaya. Babası avukat olacağı zaman, yok benim kızım avukat olsun, yok benim kızım işte şunu olsun. Baba biraz daha baskındı. Hani bu etiket olsun diye. Ben öyle demedim, gel seni tiyatrocu yapalım. Gel kızım sen tiyatrocu ol. Sanatla ilgilen dedim, istemedi. Babasının baskın geldi. Şimdi pişman. Keşke ben avukat olmasaydım anne diyor. Keşke seni dinleseydim. O meslek daha güzel. Yıpratıcı bu meslek, hele bu ortamda. Boşanmalara bakıyor, emlak alımı satımı onlara bakıyor. Bu ortamda şu anda hakimliğe, şeye bilirkişilik şeyine girdiler, şu ortamda çocuk aldı 89 puan, yetmedi. Çünkü bütün AKP'li milletvekilleri girmiş, avukat olarak. Ve şeyleri de açıklamıyorlar, listeleri, kimler olduğu. Hakimliğe başvuramıyor, anne kesinlikle bize kazandırmazlar, niye başvurayım, mülakatta geçemem diyor. Yani, şu an şu dönemde mesleğinin en kötü onlar için. Nasıl siz mesela, şu anda onlar da aynı şeydeler. Şu anda bunlar da öyle. Yani, başlarını kaldıramıyorlar mesela. Diyelim ki, benim karşıma diyor, karşımdaki davalının avukatı Ak Partili, hakim onu kazandırıyor anne diyor. Suçlu olsa bile o kazanıyor diyor. Onun için ... keşke diyor eğlenceli bir şey yapsaydım.

Kadın olmak zor, görüyorsunuz cinayetler arttı. Kadına şiddet yoktu ki eskiden bu kadar. Zaten eşlerimizden biliyoruz. Bizim eşlerimizde görmedik böyle şeyler. Kadına şiddet iktidarla ilgili bir şey bana göre. Yani çünkü kadınlara bakış açısını, Diyanet'in açıklamalarını görüyorsunuz. kadınlara karşı açıklamada, diyor ki, boyun eğ diyor, her şeyi kabullen diyor. Böyle diyen, adama da karşıdakine de, kadına da dövedebilirim, affedersiniz, sövedebilirim, şiddet de uygulayabilirim, gerekirse sonunda öldürebilirim. Ceza da almıyorlar biliyorsunuz, hepsi çıkıyorlar dışarıya. Ben bugün iyi görmüyorum kadın hakları konusunda. Çok kötü. Zaten sıralamada değil Avrupa ülkeleri içerisinde. Bu kadar gerideyiz. Yani eşitsizlik had safhada bence, erkekle kadın arasında. İş yerlerinde de yine kadınlara baskı daha fazla, iş yerlerinde. Bakma bizim çocuklarımız şöyle şanslı, kendi ofisleri var, o yüzden rahatlar. Bu bir devlet kuruluşu olsaydı benim kızım belki de haksız, suçlu insanlara dava kazandıracaktı. Görüyoruz, yani özgür olmanın faydasını yaşıyorlar yani bağımsız bir ofis açmanın. Evet, az kazanıyorlar belki öbüründen ama ondan sonra hani içleri huzurlu. Ben geleceği ancak iktidar değişirse iyi görmüyorum. Yoksa kadınlar açısından iyi görmüyorum. Keşke değişse de herkes hakkını geri alsın, mesela EYT'liler, ondan sonra, siz KHK ile atılanlar, keşke iktidar değişse de herkes mesleğine geri dönse. Bunlar çok

büyük haksızlıklar. Benim kardeşimin psikologdu kızı, o tek çocuk yaptı. Psikolog çıktı, işsiz şu anda. Üstelik de uzman psikolog. Klinik psikolog. İş yok. Şu anda işsiz. Yani iş arıyoruz. Misal, kız kardeşimin eşi öğretmen oldu, şu anda o da, eşim gibi özel eğitim aldı engelli çocuklar üzerine. Emekli oldu, hâlâ çalışıyor geçinmek için. Yani. Artık kızının bir klinik psikolog mastırı, onun girdiği sene 35 milyar lira. Uzmanlık eğitimini alacak diye. Ne yaptı? Hâlâ çalışıyor. Baskı böyle bir şey, gelir yetersizse kadın çalışmaya devam ediyor hâlâ. Eşi kalp hastası adam, ağır iş yapamıyor. O evde ama benim kız kardeşim hâlâ çalışıyor. Eşine evde yemek memek hazırlıyor hani sağ olsun, akşam gelince diyor, yemek için alışveriş yapmış, fırına bir yemek sürmüş. Hazırlamış, hatta kız kardeşimle aynı semtte oturuyor onun ikisi, ben biraz daha uzağım, “****”deyim, onlar “****”de. Hatta öbür kız kardeşim işten çıkınca geçerken onların kapısının önünden geçiyor, onu da çağırıyorlar. Fırında bir şeyler hazırlamış, bunlar işten gelince yardımcı o şekilde. Ama kız kardeşim mesela dişini şeyine takmış çalışıyor. O çocuğu, kızı, hep özel okullarda okuttu çalışarak, iyi eğitim alsın diye. O kadar eğitimin sonucunda kız çocuk işsiz. Anne hâlâ çalışıyor. Şimdi ona harçlık vermesi gerekiyor.

Size neyi anlatayım ben? Kızımdan örnek anlatayım size. Mesela biz benim kızım yeni mezun. Önce tabii şey yok ofisini açmadı henüz, ne yapıyor. Bu CMK’dan davalar oluyor ya, karakola birisi düşüyor. Onların davalarını alıyor, bir para kazansın diye. Çünkü dosya toplamak, bir işyeri açmak, çok zor, çevren olmayınca. Hele bu ortamda çevremiz bizim, nasıl olacak çevren. Mesela ben, karakol karakol gezdiriyordum. Arabam var, küçük bir arabam var. Çocuk gece şey geliyor, doğru karakola. Ne oldu tecavüze uğramış bir kız çocuğu. Bu olayların peşinde hep koştuk mesela benim kızımla, çok yaşadık. Şu anda o zaman çocuğun baktığı davaların çoğunluğu küçük yaşta tecavüze uğramış kızlardı. Bunlarla karşılaştık. Bir avukatla konuşsanız belki size daha çok kadın hakları ile ilgili daha çok şey anlatırlar. Biz ancak öğretmen olarak bu kadar... Mesela benim kızım da bunlarla çok karşılaştı. Davalarda mesela şeyler çok uzadığı için, onu alıp götürüyordum. Oralarda genç kızlar var, neler neler. Çocukların başına neler neler gelmiş, bilmediğimiz bizim, hiç yaşamadığımız. Öğretmen olarak görmediğimiz şeyleri, ben kızımın şeylerinde gördüm, davalarında. Kadına şiddet, taciz, tecavüz. Hem de küçük yaşta çok. Anne diyor, inanamazsın, yani artık 20 yıllık bir avukat oldu, biraz da alıştı. Doktorlar ameliyata alışır ya zamanla etkilenebilir. Onlar da alıştılar. Ama Türkiye’de çok var kadınlara, hele genç kızlara çok taciz tecavüz var. Kaç kişiyle birlikte yapılan şeyler. Ben o karakol davalarında böyle çok karşılaştım kadına şiddet, taciz, tecavüz. Bakıyorsunuz, küçük küçük gençler. Genç erkeklerin tecavüz ettiği kızlar çok geliyor. Hani ben şöyle düşünüyorum.

Biz biraz şanslıyız. Hani memur çocuğu olmasak belki de keşke memur çocuğu olsaydık derdik, kalkıp bir memur çocuğu, keşke rençper çocuğu olsaydım demez herhalde şimdi bu dönemde değil mi? İyi ki diyorum hani babamız bizi ailemizi okutmuş, bir ekmek pa...en azından aydın kafalı yetişmişiz. Çağa uygun yetiştirmişler. Babam da çok medeni insandı. Hiç karışmazdı, maaş alır anneme verirdi. Annem harcardı o parayı. Şimdi öyle değil, bakıyorum erkekler pazara çıkmış ya. Çok ters yani, valla geriye gitmiş ben sana söyleyeyim. Onun için, ben görüp de geriye demiyorum keşke böyle olsaydı. Bence geriye gitmişiz. Görüyorum şaşırıyorum. Benim babam o dönemde maaşını alıp anneme verirdi. Harçlık ver bana derdi babam, çünkü sen 6 çocuğa bakıyorsun. Giderdi işini hallederdi. Biz öyle büyüdük yani, biz öyle gördük. Onun için ben geriye dönüp şikâyetçi olacak bir ailede yetişmedim. Mutlaka çok vardır yani. Bence bizden daha az vardır. Biz daha az sayıdayız yani, onu diyorum. Ve çok mutluyduk. Ben size

bir şey söyleyeyim mi? Şimdiki çocuklar mutlu değil. Biz altı çocuk yetişmişiz, evde böyle hepimizin yaprakları yerlerde. Sırayla yatardık böyle, yatarken mesela erkek kardeşlerim, onlar yan yana, biz kızlar böyle yatardık. Babam uykusuz adam yoldan geldiği için, annem bize gerdi ki: Sessiz olun. Babanız uyuyacak. Biz aramızda ktır ktır tabii bir şey oynardık. Hadi Z'den bir şey bulalım, isim bulalım hani. Böyle oynar, sonra kahkahayı basardık, birisi ilginç bir şey söylerdi. Annem, susun babanız uyanacak, sabah yola gidecek. Ben böyle yaşadım, çok mutluyduk bakın. Şimdiki mesela bakıyorsunuz eve birisi bir oyun edinmiş bilgisayarını açmış, bizim hayatımız bu hayatımız, belki de bu ülke bu kadar ilerlemişse bizim bu hayatımız yüzünden ilerlemiş olabilir. Biz öyle mutluyduk yani. Daha bir mutlu aileydik. Şimdi, her şeyleri var insanların, çocukların ama mutlu değiller. Bilmiyorum siz nasıl yetiştiniz ama. Mesela abimlerle evcilik oynardık evde. Abim bakkal olurdu, bak bizde oyuncak yoktu mesela o dönemde. Bizde oyuncak yoktu, abim bakkal olurdu. Bizde mesela iki abim vardı, birisi çok aydın, birisi çok tutucu. Bu aydın kafalı abim, bizimle evcilik oynardı. O tutucu olan kazak erkek derler ya, burnu havada o tipteydi. O biraz şeydi terör estirirdi. Bu öyle değildi. Ama kendisi de öyle oldu biliyor musun? Öbürkü abim öldü şimdi vefat etti de, o iyi kalpli abim, öbürü yaşıyor. Bu abim, bizimle sinemaya gider, tiyatroya gider. O abim bakkal olurdu, biz ev hanımı olurduk. Gelirdik bakkallara alışveriş ederdik. O zaman böyle konserve kapaklarından zincirlerle terazi yapardık. Onla tartardı bize, böyle gelirdik, ondan alışveriş ederdik. Bir kilo pirinç bilmem ne. Ondan sonra gelirdik eve, küçük şerhlerle, uyduruk şeylerle tencere tabak falan yapardık, onlardan. Öyle evcilik oynardık. Sokaklarda çok oynardık. Oyuncaklarımızı biz kendimiz yapardık. Bez bebek yapardık o zaman. Artık kumaşlardan, dikerdi, annem içine doldururdu yünleri bize. Oyuncak bebeklerimiz vardı öyle. Kendi eşyamızı kendimiz oyuncağımızı yapardık öyle. Çok güzel çocukluğumuz bizim, sokakta, hayvanlarla. Zaten benim çocukluğum hayvanlarla geçti. Bir köpek değil, 5-6 köpek kapımızda. Dedim ya anlattım, çiftlik gibi evimiz vardı, handı. Hanımız vardı, kahvemiz vardı. Kahvede de amcamlar dururdu. Ondan sonra gelen orada yatılı kalırdı, dinlenirdi. İnsanlar, tüccarlar gelirdi mesela alışverişe, buğday muğday, tohum alırlardı. Konaklardı. Ben öyle bir yerde daha çok kaldım bizim kardeşlerimden. Ben çok daha iyi hatırlıyorum mesela küçüklerim, benim küçüklerim benim kadar iyi hatırlamaz çiftlik hayatını. Öyle bir hayat yaşadım yani. O zaman yani, hem köy hayatı yaşadım, hem köyde öğretmenlik yaşadım. Şehirde yaşadım, ilçede yaşadım. Hepsini yaşadım. Mesela böyle yaşayan insan çok fazla yok. Mesela mezun olanlardan Doğu'ya tayini çıkarmak yaşamış olabilirle ama Batı'ya tayini çıkanlar bizim kadar yani bu zorlukları falan yaşamamışlardır. Tabii eşimin de şeyi vardır yani, aydın bir insan olması, yani tabii ki şimdi biz okumuşuz. Okumayan kadınlar, çocuklar. Mesela ben şimdi teyzemin, köyde yaşamış teyzelerimiz var bizim. Halalarımız var. Mesela benim bir halam var. Çok çilekeş bir kadındı. İşte o kaldığım senelerde duvar ördüğünü biliyorum. Sıva yapardı. Duvar örerd, sıvayı yapardı. Köy kadınları bir de ekmek pişirirler. Kendileri yünlerini iplik yaparlar. Yani onların hayatları çok zordu. Biz onların yanında, düğün bayram bizim hayatımız. Biliyorum ben, köyde çalıştığım dönemlerde kadınlar sırtlarında ot taşırlar. Hayvanları otlatmaya çıkarlar, köyde. Ondan sonra teknelerde hamur yoğurup, tandırlarda ekmek pişirirler. Kadınların hayatı çok zordu. Sonra yazın tarla ekerler, tarla biçerler. Buğday öğütürler. Bulgur öğütürler. Hep kadınlar. Erkekler de kahvede otururdu. Karadeniz'de de öyle ama. Karadeniz'de de kadınlar çalışırdı, erkekler kahvede otururlardı. Benim yani yaşadığım Doğudaki köyde de öyleydi. Erkekler kahvede sigara içsin kışın, yazın belki kadınları tarlaya arabayla o zaman öküz arabaları vardı bizim orada. Öküz arabalarıyla tarlaya kadınları götürürlerdi. O zaman bizim orada da yine kadınlar çalışırdı, onlar gene geçici işlere bakarlardı. Çalışan erkekler daha azdı. Hep kadınlar ezilirdi. Şehirde de şimdi öyle. Gerçi geçenlerde Amerika'dan bir arkadaş gelmişti. Diyor ki, Amerikan kadınlarının

yaşam şekli Türklere çok benziyor dedi. Onlar da dedi böyle evde bütün yemek işi ev işi Amerika'da da öyleymiş ya. Dünya genelinde kadınlar böyle. Belki bizde biraz daha fazladır ama. Yani gerçekten Amerikan filmlerine bakıyorsunuz, orada da kadınlar hep mutfakta. Hep hizmet ediyor yani, maalesef öyle. Mesela, kız kardeşimin, bu öğretmen olan kız kardeşimin hayatı aslında böyle bir kadın, kadın... bir örnek olabilir size. Yani keşke, şunu derim yani, keşke Türkiye'de kadınlar hep aynı seviyede olsa. En azından bizim kadar okumuş. Şimdi bakıyorsun okumuş profesörün de saçını yumakla çeken bir polis var. Buradan hep şeye bağlanıyor. Hak, hukuk, adalete bağlanıyor. Keşke geleceğe dair şunu söyleseydim. Hak olsaydı, eşitlik olsaydı, kadın erkek eşitliği olsaydı. Adalet olsaydı. Hukuk işlemediği için bunların hiçbirisini görebileceğimizi sanmıyorum. Ancak anayasa değişir, hukuk sistemi değişir, Avrupa seviyesine gelir de, bence her şey daha güzel olur yani. İnsanlar yani bitirdiği mesleği yapar. Bugün insanlar bitirdiği meslekleri yapamıyorlar. İşten atıyor seni adam, okumuşsun, doçent olmuşsun, profesör olmuşsun, seni işten çıkartıyor. Bu adalet mi? Bugün düşün sistemi, düşünce cezası geliyor sonunda. İşte buna karşıyız. Hukuk olursa düşünce cezası da kalkarsa insanlar huzurlu olacak, kadınlar da aslında huzurlu olacak. Adalet olursa, tecavüz olmaz, şiddet olmaz, kadın hakları düzene girer. Hiçbiri olmaz. Bunu ümit ediyoruz tabii. Hepimizin ümidi bu. Ben hukuk istiyorum. Keşke olsa. Ama ülkemiz çok geriye gitti bu 16 yılda, 17 yılda. Bunun düzelmesi 16-17 yıldan fazla zaman alacak. Pek yani, görür müyüz göremeyiz. Biz görmeyiz, inşallah çocuklarımız görür.

Yani ben mesela, kadın erkek ilişkilerinde hani, kadın üzerindeki yükü tabii ki erkeğin almasını gerektiren biz durum var. Çünkü kadın da dışarıda çalışıyor, erkek de çalışıyor. Kadın geliyor, evde çalışıyor. Yani, kadında aşırı bir yük var. Keşke bu eşit paylaşılsın, erkek de işini yapsın. O da çocuğunu yedirsın içinsin. Olsa keşke ama yok işte. Paylaşım yok. Eşit paylaşım, işte de aştı da eşit paylaşım yok maalesef. Keşke her konuda erkek de evde kadın kadar yükün bir kısmını alabilse. Ama maalesef yok. Benim eşim bile mesela, medenidir, şeydir ama yine kendi ailemde pay biçeyim. Ben ne yapıyorum, daha çok yoruluyorum, benim eşim süpürgeyi alıp evi süpür desem, bir gün süpürür iki gün süpürür, üçüncü gün süpürmez yani. Bazen yapıyor, bakıyorum süpürgeyi almış, yahu diyor ne kadar zor işmiş bu diyor. Ya! Dedim, ya, kolay mı zannediyorsunuz. Bir süpür toz al, kolay iş değil dedim bunlar. Şimdi gerçi maddi gücü olan kadın çalıştırıyor ama yapamayan yine kendi yapıyor. Ama ben şimdiye kadar evime hiç kadın almadım. Ancak şöyle bir şey oldu. Kızım mesela, kızım ben yazlığa gidiyorum. Gelip, evime bir kadın getiriyor, temizliyor, annesine sürpriz yapsın diye. Şimdi o çalıştığı için eve kadın alıyor. Çocuk da yok aslında. Dedim, kızım senin evin kirlenmiyor. Ne alıyorsun kadın, yap kendin diyorum. Bak kilo alıyorsun. Süper olur işte falan, diyorum. Geliyorum ki evi ilaçlatmış. Bir de eve kadın almış, temizletmiş, sürpriz yapıyor. Tamam diyorum, çok mutlu oldum, sağ ol. Teşekkür ederim. Anne diyor mesela, bunu 15'de bir kadın alalım. Yok diyorum, daha elim ayağım tutuyor. Kadın istemiyorum diyorum. Bu bana spor oluyor diyorum. İş yaparken hareket etmiş oluyorum. Ha diyorum, elden ayaktan düşerim bir gün, mutlaka düşünürüm o zaman.

Yaz tatillerine gelince ailemin yanına, bakıyorduk ki okulda, şeyde köydeki kadınların üstleri başları, kıyafetleri dökülüyor. Mesela anneme derdim ki, komşulardan giymedikleri kıyafetleri falan toplayalım, hepsini, ben bunları götüreceğim derdim. Güzel toplardım, ne kadar erkek kıyafeti var, kadın kıyafeti var, bunların hepsini köye getirdim, dağıttırdım onlara. Olanlar bedenine göre alırlardı. Öyle yani, şeyler, yardımlarımız olurdu o zamanlar. Mesela okulumuzda bir tane yardımcı tutmuştuk erkek, mesela onun,

bizim ne kadar, annemin, babamın, erkek kardeşlerimin kıyafetleri varsa, yine şehre indiğimizde toplar getirir, çocuğa verirdik, giydirdik. Böyle şeyler, yardımlarımız olmuştur köylülere. Onlarda gönüllerinde ne koparsa, mesela, köy ekmeği pişirir getirir, yağ getirir, böyle şeyleri de ikram ederlerdi. Götür annene ver derlerdi. Karşılıksız almak istemezlerdi, köy kadınları. Bayağı, o şekilde desteklerimiz olmuştur. Ondan sonra, küçük küçük makyaj malzemeleri. Tabii özeniyorlar, kaşlarını alırdık, saçlarını keserdim, yardımcı olurum. Böyle şeylerimiz olurdu. Mesela çocukları okul çocuklarını tıraş ederdik. Malzeme getirirdim ben. Babamın tıraş makineleri vardı. Alırdım onu, sen alırsın baba bir tane. Ondan sonra tıraş ederdik onları. Bunlar güzel örnekler olurdu onlara. Ondan sonra bırakmazlardı mesela. Edinmeye çalışırdı çünkü görüyor ne diyor, devam etmek istiyor. Bir tane alıp okula tıraş makinesi koyarsın, gelin burada edin dersin çocuklarınızı veya kendinizi. O zaman öyle ilginç tabii daha ilkel makineler vardı. Şimdi profesyonel hepsi. Böyle şeylerde yardımlaşırdık yani. Köy kadınlarına bu şekilde yardımcı olurduk. Kıyafet falan götürürdük. Maddi durumları yoktu. Onların geliri işte peynir satmak, tahıl satmak. Yani, bayram, kurban bayramlarında hayvanlarını satarlardı. O şekilde. Bir öğretmen olarak bizim bu kadar yardımımız oluyordu o zaman.

Okumamış olsaydım, bir mesleğim olmasaydı, ben de böyle olurum diye. Hatta bunu kız kardeşlerimle de konuşuyoruz. Şimdi o mesleğini almayan kız kardeşime bir şeyler yaptığımıza göre biz yine bir şeyler olurduk diyoruz. Yani, hiçbir şey yapmasam bir kafe açardım. Aşçılık yapardım, çocuk büyüttürdüm, yani başkasının çocuğuna bakardım. Yaşlı bakardım. Yani evi bile temizliğe gidip merdiven silebilirdim para kazanmak için. Çocuklarımı okutmak için her şeyi yapardım. Okumayanların da yani bunu yapmayanlara da kızıyorum ben. Tembel tembel oturup kocasının parasını alıyor, ondan sonra kendi kadın hakkını nasıl savunacaksın sen. Yani bir ara benim kız kardeşim öğretmenken, şeyini parasını çıkaramıyor, kızın okul parasını. Ya dedi, ben çalışıyorum öğretmenim, bu kadar mı? Acaba evlere işe mi gitsem diye düşündü. Onu bile düşündü. Çünkü şimdi, evlere işe giden kadınları hesapladım, günde çıkmış 200'e, 150'ye, o zaman hesap ettik öyle 150'ye evlere işe gitsem dedi, bayağı para kazanırım dedi. Böyle bir ek iş mi yapsam diye düşündü yani. Yani boş durmaması lazım. Kadınlar biraz da, o hancı kadınlar da var. Hep karşı tarafa yüklememiz gerekmiyor bazı şeyleri. Tembellik yapmasınlar çalışsınlar. Yani ben okumasan da mutlaka bir iş yapardım ama temizlik, ama aşçılık, ama bakıcılık. Mutlaka çalışırdım. Çok karşıyım böyle, koca parası getirsin de onunla geçineyim, yok bana para ver. Mesela ben eşimden para istediğimi bilmem. Asla istemem. Asla istemem. İsteyene de çok kızıyorum. Çalışsın, kendi parasını kazansın. Ne demek yani? Ha ortak paylaşım olur, ortak bir derdin olur, o da para koyar sen de para koyarsın. Ama mutlaka herkesin kendi bir hesabı olmalı diyorum yani. Bu bir özgürlüktür. Özgürlük olarak düşünüyorum ben çalışmayı. Güçlendiren bir şey yani. Kendi kızımın iyi örnek olduğumu düşünüyorum. Şu anda kendi hayatını sürdürüyor, şu anda eşine bağımlı değil. Eşinin güzel bir işi var fakat hiç minnet edecek durumda değil, düşün. Yani, herkes bağımsız mesela. Onun kendi hesabı bütçesi var. Ama ortak bir şey alınca katkı yapıyorlar birbirlerine. Hani, bizim bu yaşam tarzımız çocuklarımıza da geçiyor yani. Sen de görmüşsündür, aileden sana mutlaka bir şeyler geçmiştir. Ama mücadele işte, iş geliyor yine eğitime dayanıyor. Hani, medeniyete dayanıyor. Yani, sağ olsun Atatürk güzel bir ülke bırakmış yani, eğitim getirmiş, cumhuriyeti kurmuş. O olmasa bunların hiçbirisi de olmazdı. Atatürk olmasa bunların hiçbirisi olmazdı. Ne köy enstitüleri, ne öğretmen okulları olurdu ki Müslüman ülkelerde de bu seviyede olan diğer ülkeler yok. En iyi bizdik ama şu 17 yılda da geri gittiğimiz kesin. Keşke, bakın iktidar ne kadar şey bir

şey, yani geri götürebiliyor. İktidarımız iyi olsa, biz dünyada çok çok iyi bir yere gelmiştik. Bu dini baskının da çok büyük rolü var bizim ülkemizin geri gidişatında. Ekonomimize de çok büyük zararı var.

Şimdi anneannem Orta Asya'dan göçerken onlar, savaştan kaçmışlar, işte o zamanlar savaşta Türk kadınlarına tecavüzler falan oluyormuş. Orada savaş esnasında. O yüzden biraz da kaçmış gelmişler. Baskılardan, savaştan kaçmış gelmişler. Mesela babaannem anlatırdı, o zamanlar kıtlık varmış. Derdi ki, çok kıtlık vardı. Biz dedi, böyle bir ekmek pişirince onlar kururdu böyle ekmeği böyle batırır batırır çocuklara yedirirdik. Türkiye o zaman Kurtuluş Savaşı dönemlerinde bunlar hep şeylere gizlenirlermiş, yerin altında böyle, yer altı şeylerini sakladıkları yiyecekleri sakladıkları yerlere saklanırlarmış. Çocukları ağlatmamak için ne mücadeleler verirlermiş, düşman askeri duymasın diye seslerini. Bunları yaşamışlar yani onlar. Onu mesela, babaannem anlatırdı bize, biz de hayran hayran dinledik neler yaşamışlar diye. O zaman merak edip sorardık, biz nereden geldik, oradan mı geldik, buradan mı geldik diye. Ben mesela dedemin kitaplarını, pullarını, öğretmen olup Kars'a gidince, amcamların evinden hepsini toplamış almıştım çünkü değerini bilmiyorlar. Dedemin kitaplarını toplamıştım ki onlar, o zaman ilk okutulanlar oldukları için Atatürk döneminde, okumuş adam, dedem benim hem Arapça yazardı, hem Türkçe yazardı. Bizim doğum tarihlerimizi yazdığı kitabı buldum ben. Hepimizinkini Arapça, Türkçe isimlerimizi yazmıştı. Her doğduğumuzda yazmıştı. Onları böyle kütüğe kaydettirmiş.

Yani savaştan kaçınca orada kadınlarımız yine sıkıntı çekmişler. Erkekler savaşta, kadınlar çocukların başında. Neler yani. Aç, susuz yaşamışlar. Anlatıyorlar da, buğdayları kavurup yiyormuş benim babaannemler, anneannemler. Derdi ki, ekmekler de, yerdeki buğdayları kavurup, tarladaki buğdayları, hem de kabuklu buğdayları kavurup, böyle rüzgârda şeyin içerisinde, tepside savurup onun tanelerini yerdik ekmek niyetine. Onlar ne hayatlar yaşamışlar. Ya bizden, ne ki biz bu yaşadıklarımız onların yaşadıklarının yanında, hiç kalır. Gerçi hani bu bizim ülkemize mahsus şeyler değil yani. Amerika'da da savaş döneminde aynı şeyleri yaşamış kadınlarımızla. Yani kadınlarımız ezilmiş ya, her dönemde. Çilekeş.